

Tapio Tuominen

MAAILMA MARKIISIN MARGINAALISTA

Markiisi Donatien Alphonse Francois de Saden (1740 – 1814) teos ”Filosofia budoaarissa” on kirjoitettu dialogimuotoon, ikään kuin näytelmäksi. Kirjaa lukiessa huomio kiinnittyy helposti kerronnan siihen osaan, joka tylsyydellään houkuttelee lukemisen lopettamiseen. Tapahtumapaikkana on madame de Saint-Angen budoaari (pieni elegantti huone, jossa hienostonaiset ottavat vastaan lähimpiä ystäviään). Juoni kertoo kaikessa yksinkertaisuudessaan, miten Saint-Ange veljensä ritari de Mirvelin sekä tämän ystävän, kyynikko Dolmancén avustuksella kouluttaa viattomasta viisitoistavuotiaasta Eugénie-neitsyestä täydellisen irstailijan ja tunnottoman hirviön. Intensiivikurssi kestää yhden vuorokauden ja huipentuu kirjan seitsemännessä dialogissa kyseisen Eugénie neidon opin näytteeseen: oman äitinsä kiduttamiseen ja raiskaamiseen.

Kerronta on tylsyydessään lukijan kärsivällisyyttä koettelevaa. Näytelmän henkilöhahmot on kuvattu niin samankaltaisiksi, että heidän toisistaan erottaminen tuottaa vaikeuksia. Yleensä näytelmissä ainakin tärkeimmässä roolihenkilössä tapahtuu jokin olennainen muutos. Näin ei kenellekään de Saden tarinassa tapahdu, jopa Eugénie-neitonenkin on jo teoksen alussa sangen turmeltunut ja innokkaasti mukana omassa koulutuksessaan. Opetus koostuukin pääosin käytännön irstailuharjoituksista. Kaikessa koomisuudessaan ne muistuttavat lähinnä lattia-akrobatiaan kuuluvaa ihmispyramidien rakentelua. Harjoitusten kuvaaminen tapahtuu roolihenkilöiden repliikeillä ja lyhyissä toimintaa kuvaavissa parenteseissa, kuten ”*totellen*” tai ”*asento järjestetään*”. Kirjan nimessä mainittu filosofiakin teoksesta löytyy. Se sisältyy pitkiin selostuksiin joiden tarkoitus on todistaa Eugénie-neidolle, ja ennen kaikkea lukijoille, että irstailu ja julmuus ovat loppujen lopuksi ainoa hyväksyttävä ja elämään oikeuttava elämisen tapa. Vaikka filosofiset näkemykset onkin sisällytetty roolihenkilöiden repliikkeihin, osoittaa niiden yhdenmukaisuus melko varmasti ne Saden omaksi käsitykseksi ”hyveestä/paheesta ja oikean laisesta elämästä”. Teoksen lukuohjeeksi voisi suositella, että kun hyppää alle sivun

mittaisten repliikkien yli, pääsee käsiksi varsin nurinkuriseen ja ristiriitaiseen filosofiaan, joka sisältää ajatuksia muun muassa valtiosta, luonnosta ja uskonnosta, sekä hyveestä ja paheesta.

Markiisi de Sade ja hyvä valtio

Ranskan vallankumouksen aikana de Sade tuli tunnetuksi muun muassa tasavaltalaisten mielipiteidensä johdosta. Sade käsitti vallankumouksen seuraavasti; Vallankumouksesta tuli välttämättömyys ihmisten kyllästyessä keisarien hirmuvaltaan. Syntyi uusi valtiomuoto. Ihmisillä ei kuitenkaan ollut täsmällistä pyrkimystä tietynlaiseen uuteen yhteiskuntaan, vaan heille kelpasi mikä tahansa muutos. Sade pelkäsikin vallankumouksen vesittyvän ja yhteiskunnan ajan myötä palaavan entiselleen. Ennen kaikkea häntä huolestutti tekopyhyden vaikutuksen uusi voimistuminen suhteessa moraaliin ja hän varoittikin lukijoitaan erehtymästä päästämään kirkon mahtia kasvamaan tasavallassa: ”Roistoja kuunnellaan ja he etenevät hyvin nopeasti – tehdään erehdysten historiaa” (s. 38). Vaikka kansannousu oli Sadelle moraalittomuuden tila, näki hän tasavallalle välttämättömäksi pysyä siinä jatkuvasti. Tasavaltalaisen hallituksen ainoana velvollisuutena Sade piti ”keinolla millä hyvänsä pitää oman säilymisensä kannalta ratkaiseva muoto, siinä tasavaltalaisen hallitusmuodon koko moraalit.” (s. 139, 140). Tämän muodon säilyttävät keinot eivät voineet olla moraalisia keinoja sillä ”valtion itsenäisyys on aina sotaa eikä mikään ole moraalittomampaa kuin sota.” (s. 139). Valtion ollessa epämoraalinen ei yksilöidenkään ollut tärkeää olla moraalisia, oli jopa parempi, etteivät he sitä olleet. Teeskentely ja tekopyhyys olivat yhteisön yksilöissä luomina tarpeina hyväksyttäviä. Menestyjän oli tukeuduttava vilpillisyyteen, sillä epärehellisten yhteiskunnassa vilpittömän henkilö oli tuomittu epäonnistumaan (s. 71). Saden mielestä tasavaltalaisen ylpeys edellytti jonkin verran verenhimoisuutta, ilman sitä olisi koko tasavalta pian langennut toimeettomuuteen ja sen myötä perikatoon (s. 158–159).

Myös Saden käsitys vapaudesta, veljeydestä ja tasa-arvosta, varsinkin köyhälistön suhteen, poikkesi jossain määrin yleisestä näkemyksestä. Hänen näkemyksensä köyhälistöongelmasta enteili 1800-luvun lopun sosiaalidarvinismia. Köyhien olojen parantaminen tasavallassa ei voinut olla mielekäästä, sillä se johti vain yleiseen onnettomuuteen. Hyväntekeväisyys oli mitä suurinta hölmöyttä. Se vain totutti köyhät avustuksiin ja vei heidän tarmonsensa. Ropojen saantiin tottunut köyhä

nimittäin kieltäytyi työn teosta: ”ja kun ei saa (avustusta), ryhtyy varkaaksi ja murhamieheksi” (s. 40). Paras tapa puhdistaa Ranska köyhistä oli olla jakamatta ensimmäistäkään almua sekä lakkauttaa köyhäntalot ja maksuttomat koulut. Näin ”onnettomien tähtien alla syntyneiden” olisi pakko käyttää tarmonsaa ja rohkeutensa elämiseen. Ne, jotka eivät tähän pystyisi, joutaisivatkin kuolemaan, sillä

”Yksi hallituksemme kardinaalipaheista onkin väkiluku, joka on aivan liian suuri. Moiset tähteet eivät toden totta ole mitään valtion rikkauksia. Ylimääräiset olennot ovat kuin loiset, jotka elävät puun rungolla ja lopulta tukahduttavat sen. Muistakaa, että aina kun valtion väestö ylittää toimeentuloonsa käytettävissä olevat varat, maa joutuu lamaan”. (s. 41).

Väestöä ei kuitenkaan ollut viisasta pienentää teurastamalla, sille ei vain pitänyt jättää keinoja kasvaa yli oman etunsa. Saden omassa, hyvin spartalaisessa, tasavaltautopiassa köyhälistön syntyä esti avioliittojen kieltäminen. Sen tilalle yhteisö perusti sekä miehille että naisille elosteluun tarkoitettuja taloja, jotka olivat hallituksen suojelussa. Näissä taloissa harrastetun ”nautinnon hedelmiltä” kiellettiin sekä isänsä tunteminen että perheisiin kuuluminen, heistä kasvatettiin tasa-arvoisia, vain ja ainoastaan isänmaan lapsia. Kun kukaan ei näin ollen voisi periä suuria omaisuuksia, häviäisivät myös luokkaerot. Valtiolle oli lisäksi edullista, että lapset, jotka kuuluivat vain tasavallalle, oppivat perheidensä sijasta rakastamaan vain isänmaataan (s. 146–147). Kaikista ei kuitenkaan ollut tasavallan lapsiksi, vaan ihmislaji oli puhdistettava kehdestä alkaen. Epätäydellisinä syntyneet lapset piti välittömästi surmata, sillä he eivät koskaan tulisi olemaan hyödyksi tasavallalle (s. 161–162).

Huolimatta halustaan lopettaa maksuttomat koulut piti Sade tärkeänä, että ”tasavallan lapset” hänen utopiassaan saivat koulutusta. Köyhiin suhtautumiseensa nähden ristiriitaisesti hän ehdotti, että lapsille piti opettaa moraalia ja sellaisia aiemmin pahasti laiminlyötyjä hyveitä, kuten: ”onni on tehdä muut yhtä onnekkaksi kuin haluaisi itse olla” (s. 128). Myöhemmin, sivulla 134 Sade kuitenkin täsmentää, mistä oli kysymys:

”Mutta tarkoitus ei ole rakastaa toisia kuin itseään, sillä se olisi vastaan kaikkia luonnon lakeja, ja vain luonnon ääni ohjaa meitä elämässämme. Tarkoitus on rakastaa toisia kuin veljiään, kuin ystäviä, jotka luonto meille antaa ja joiden kanssa meidän on

elettävä, varsinkin tasavaltalaisessa valtiossa, jossa pidättyvyyden häviäminen pakostakin tiivistää suhteita”. (s. 134)

Lapsia tuli opettaa mieluummin käytännön esimerkein kuin oppitunneilla tai kirjoja luettamalla. Pyrkimyksenä oli tehdä heistä muun muassa hyviä sotureita: ”niin kiintyneitä maansa vapauteen, ettei mikään orjuuden idea löydä sijaa heidän mielistään eikä mikään uskonnollinen hirmuvalta enää hämmennä heidän henkeään” (s. 130). Tästä huolimatta Sade ei kannattanut utopiatasavaltansa sotaisaa laajenemista, vaan uskoi sen muutenkin niin täydelliseksi onnelaksi, ettei yksikään muu hallitus voisi olla jäljittelemättä sen periaatteita (s. 165).

Lakien Sade koki aiheuttavan yhteisössä eturistiriitoja. Ne pitivät silmällä yleistä etua, eivät yksityistä. Oli väärin vaatia luonteiltaan eriarvoisia ihmisiä taipumaan tasa-arvoisiin lakeihin, sillä se mikä sopi yhdelle, ei sopinut toiselle. Henkilökohtainen etu oli markiisin käsityksen mukaan aina ristiriidassa yleisen edun kanssa. Kuitenkin Sade vastusti ranskalaisten vannomaa yksityisomaisuuden kunnioittamisen valaa. ”(O)nko laki oikeudenmukainen määrätessään sen, jolla ei ole mitään, kunnioittamaan sitä, jolla on kaikki” kysyi Sade (s. 138). Varkaiden rankaiseminen pitikin hänen mielestään lopettaa, koska se osaltaan syvensi kansalaisten epätasa-arvoa. Saden mielestä lakien piti olla niin lempeitä ja vähälukuisia, että ne sopisivat kaikille. Erityisesti hän tahtoi lakkauttaa kuolemanrangaistuksen, - perustelu tosin tuntuu hieman oudolle, nimittäin: ihmiset olivat saaneet luonnolta täyden vapauden riistää toisiltaan elämän, mutta laki ei koskaan voisi saada tätä etuoikeutta, koska laki persoonattomana ei omannut murhaan oikeuttavia intohimoja (s. 135). Sade tuomitsi myös hallitsijoiden sekä sodissa että rauhan aikana suorittamat joukkomurhat. Sen sijaan heikkojen yksilöiden yksittäiset murhat olivat jopa suotavia. Lainsäätäjien oli syytä kiinnittää huomionsa siihen, miten rikkomukset vaikuttavat joukkoihin, ei yksilöön. (s. 64, 137). Oikeastaan Sade hyväksyi kaikki yksilön teot: ”Ei ole olemassa tekoa, oli se sitten kuinka omalaatuinen tahansa, joka olisi todella rikollinen” (s. 42). Itse asiassa juuri lait tekivät tietyistä teoista rikollisia, sillä rikollista oli vain se minkä laki rikolliseksi tuomitsi. Oli muitakin kieltoja jotka Sade mielellään olisi kumonnut. Esimerkiksi jokaisessa veljeyteen perustuvassa hallitusmuodossa tuli sukurutsa kirjata lakiin eräänlaisena kansalaisvelvollisuutena (s. 150).

Siitä huolimatta, että markiisin tasavaltautopiassa kansalaisen ”vapaus” muistutti kovasti ”vapautta” totalitarismissa, julisti Sade yksilön vapautta: ”Jokainen

ihminen syntyy vapaana, kaikilla on samat oikeudet: älkäämme koskaan unohtako näitä periaatteita” (s. 143). Hän oli sitä mieltä, ettei vapaan valtion vapaa kansalainen voinut kumartaa kristinuskon jumalia taikka muutenkaan käyttäytyä orjamaisesti, kuten käyttäytyivät monarkioiden alamaiset. Naisen avioliittoon kahlitsemisen Sade näki rikoksena sekä naisen vapautta että luontoa kohtaan. Markiisille naisen vapaus tarkoitti oikeutta nauttia omasta kehostaan sekä antaa sen avulla nautintoa vapaasti kenelle haluaa (s., 46). Yksilön vapaus merkitsi Sadelle oikeutta toimintaan, jonka ainoina rajoina olivat yksilön oma mielikuvitus, halu ja oikut (s. 7). Ja tietenkin yksilöiden väliset voimasuhteet, Sadelle vapaus oli vahvemman täydellistä vapautta suhteessa heikompaan. Murhan ja vapauden yhteenkuuluvuutta Sade painotti monin esimerkein, muun muassa: ”Vapaimpia kansoja ovat ne jotka tekevät murhasta sydämen asian” (s. 159).

Markiisin suhde luontoon

De Sade uskoi itse olevansa ateisti. Silti hän asetti luonnon jumalan kaltaiseen asemaan. Markiisin luonto asettui kuitenkin vanhaa jumalaa vastaan. Hän näki sekä kristittyjen jumalan että hyveet räikeästi luontoa vastaan rikkovina. Himot kuuluivat luontoon ja niiden vastustaminen rikkoi luonnon lakeja: ”Se, joka kuuntelee vain passioita, tekee ilmiselvästi oikein, koska ne ovat luonnon ainoa ääni. Muu on tyhmyyttä ja ennakkoluuloja.” (s. 34). Hän kirjoitti muun muassa ”luonnon voittamattomista suunnitelmista”, että ”luonto halusi hyvää vain lakejaan palvelevan pahuuden vastapainoksi” ja ”luonnon määräämistä tarkoituksista”. Luonto siis suunnitteli, määräsi ja sillä oli haluja, luonto tunsu myös ylpeyttä eikä mikään ollut niin egoistinen kuin luonnon ääni. Olisiko asia paljoakaan muuttunut, jos Sade olisi käyttänyt luonnon sijaan sanaa jumala? Toki luonto ilmeni Sadelle myös materialistisesti; tuntemattomissa yhdistelmissä liikkuvana aineena. Liike oli aineesta erottamatonta, energiallaan se loi ja piti koossa maailmankaikkeuden (s. 35) ja koska liike oli aineelle luontaista, oli ensimmäinen liikuttaja (jumala) tarpeeton (s. 124).

Markiisi, jumala ja ateismi

Saden mukaan ihmisellä oli mahdotonta olla ideoita olennosta, joka ei vaikuttanut mihinkään aistiimme (s. 129). Jumalan täytyi siis olla vain kansalle käsittämättömien ilmiöiden selitys, kummitus, jonka järki ymmärryksensä loppuessa oli avukseen luonut. Jumalan olemassaolo oikeamielisyydessään olisi vahingoittanut luonnon järjestelmää, joka puolestaan perustui vääryydelle. Ristiriitaisesti jumala, jonka piti olla olematon, oli kuitenkin jäänyt kummittelemaan sadelaisten irstailijoiden ja ehkä markiisin itsensäkin mieleen. Esimerkiksi kyynikko Dolmancé ilmoittaa useampaankin otteeseen nauttivansa orgasmistaan enemmän, kun sen saadessaan huutelee herjauksia jumalalle. Onko ateistiksi itseään väittävälle henkilölle mielekästä herjata olematonta, onko se ateistin näkökulmasta ylipäätään mahdollistakaan? Vapaa-ajattelu lieneekin markiisin aikaan ollut uusi ja outo asia, joka helposti yhdistettiin noituuteen ja vanhaan paholaisuskoon. Niinpä Sadekin uskoi vapaa-ajattelun herättävän ihmisissä lähes vastustamattoman halun irstailuun. Hänen ihanneihmisessään ateismi aiheutti moraalittomuutta, turmeltuneisuutta, kataluutta ja ilkeyttä, - oli roistomaisin yksilö mitä maa päällään kantoi. Ateistin suurimpiin nautintoihin kuului nuorten, viattomien sydänten turmeleminen, kaikkien niissä piilevien hyveiden ja uskon siementen tukahduttaminen. (s. 12, 15, 16).

Markiisin ihmiskuva

Markiisi näki ihmisen kuten Heideggerkin maailmaan heitettyinä: ”vain laajentamalla makunsa ja mielikuvituksensa piiriä ja uhraamalla kaiken hekumalle voi onneton yksilö, jota ihmiseksi kutsutaan ja joka on tahtomattaan heitetty tähän surulliseen maailmaan, onnistua kylvämään okaiseen elämäänsä ruusun tai pari” (s. 7). Jotta ihmiset olisivat osanneet toimia maailmassa oikein, kehotti Sade heitä ottamaan esimerkkiä luonnon eläimistä. Minkäänlaista käyttäytymistä ei sopinut pitää poikkeavana, sillä kaikki oli luontoa ja luonto suorastaan innoitti elosteluun. Naisen kohtalona oli olla nartun ja naarassuden kaltainen: hänen oli kuuluttava jokaiselle halukkaalle, sillä tämä oli luonnon hänelle määräämä tarkoitus. Aviorikos ei ollut muuta kuin luonnonoikeuden hyödyntämistä. Mieltymys anaaliryöyhdyntään johtui ihmisen rakenteesta, pyöreälle elimelle oli luonto luonut pyöreän reiän. (s. 89, 98, 151). Koska ihmisillä oli luontainen halu kokea voimakasta liikuttumista, oli heidän tärkeää oppia nauttimaan julmuudesta. Saden ihanneihmisellä, siis irstailijalla, oli päämääränä juuri mahdollisimman voimakas

liikuttuminen. Kyse oli irstailijan ”hermomassan” mahdollisimman voimakkaasta järkyttämisestä, minkä uhrin kokema tuska saikin huomattavasti voimakkaampana aikaan kuin olisi saanut tämän kokema mielihyvä. Luonnollista ja oikeampaa oli suosia sitä, mitä itse tunsi (suurta nautintoa), kuin sellaista, mitä ei itse lainkaan tuntenut (uhrin tuskaa). Villinä ja alkuvoimaisena ihmisen julmuus ei voinut olla sivilisaation tapainturmeluksen aiheuttamaa, vaan sen täytyi olla ihmisen energiaa ja osa luontoa, toisin sanoen hyve eikä pahe. Julmuudessa Sade erotti kaksi lajia; ensinnäkin tyhmyydestä kumpuavaan pedon julmuuteen, joka ei tuonut tekijälleen nautintoa koska tämä ei julmuuttaan ymmärtänyt. Toiseksi äärimmäisen ”herkän, monipuolisen ja hienostuneen” irstailijan (ihmisen) julmuuden, joka vaati älyä ja herkkyyttä. (s. 77–80). Nautinnon maksimoimiseksi oli hyvä tietää, mikä ”kiihottaa päätä parhaiten” ja saa ihmisen ”laukeamaan suloisimmin” Listalle kuului kaikki, mikä on saastaisinta, häpeällisintä ja ankarimmin kiellettyä. (s.59). Kuitenkin sade löysi jopa luonnosta myös luonnottomia piiteitä, kuten lisääntyminen. Lisääntymisen Sade koki luonnolta pelkäksi myönnytykseksi, ei luonnon laiksi. Itse asiassa ihmislajin täydellinen tuhoutuminenkin olisi antanut luonnolle vain mahdollisuuden korvata meidät luomalla tilalle uusia, entistä enemmän sen ylpeyttä hiveleviä lajeja. Koska tuho kuului luonnon ensimmäisiin lakeihin, ei yksikään tuhoava teko voinut olla rikollinen. Esimerkiksi ihminen, joka murhasi toisen ihmisen palautti vain luonnolle materiaa. Kuolema oli vain ikuiseen liikkeeseen perustuva muutos muodossa eikä eläimen ja ihmisen tappamisella ollut mitään moraalista eroa. Luonnolle ihmisen julmuus ja vahvemman oikeus oli siis pelkästään eduksi. (s. 56, 156).

Ihmisten välisissä suhteissa piti markiisin käsityksen mukaan vallita täydellinen vapaus, sillä omistamisen akti voitiin kohdistaa vain kiinteään omaisuuteen tai eläimeen. Kaikista yksilöä rajoittavista pidikkeistä oli avioliitto hävitettävä ensimmäisenä. Mustasukkaisuuden markiisi näki epäsuotavana, koska se rajoitti puolisoiden irstailumahdollisuuksia (s.47, 49, 143). Ystävyyttäkin piti vaalia ja kunnioittaa vain sikäli, kun siitä oli hyötyä. Ystäviä kannatti toki ”omaa henkilöään” varten rakastaa (s.110), mutta vain roiston ystävyyteen saattoi luottaa, sillä ”sudet eivät syö susia”. Toisaalta mikään ei ollut irstailijalle vaarallisempaa kuin rikostoverin hankkiminen. Luotettavimmilta vaikuttavia, oli syytä epäillä eniten. (s.69–70). Yksilöiden välistä rakkautta markiisi piti sielun hulluutena. Hän katsoi sen egoistiseksi, sillä se ei palvellut kaikkien onnea vaan tyydytti vain kaksi yksilöä (s.144). Miehillä Sade suositteli nuorten miesten seuraa, sillä silloin heidän oli mahdollista saada kaksi nautintoa yhden sijasta:

”voi olla yhtä aikaa sekä rakastaja että rakastajatar” (s.101). Sadelle ihmiselämän päätarkoitus siis oli itsekäs toisten kustannuksella nauttiminen.

Markiisille oli itsestään selvää, että nainen oli määrätty sokeasti alistumaan kaikkiin miehen oikkuihin. Todistus löytyi luonnosta, olihan luonto tehnyt naisista miehiä heikompia. Vanhaan uskomukseen, että nainen edustaa luontoa ja mies järkeä, viittaa Saden käsitys, että naisen olisi jo fyysisestä rakenteestaan johtuen mahdotonta elää pidättyvyydessä. Sade oli varma siitä, että naiset luonnontilassa syntyivät vulgivauksina, toisin sanoen nauttivat muiden naaraspuolisten eläinten eduista ja kuuluivat niiden tavoin kaikille uroksille. Hän uskoi naisen saaneen luonnolta sekä paljon miestä rajumman taipumuksenirstailuihin, että hänen voivan antautua niihin niin usein kuin halusi. (143). Naisten parasta ajatellen Sade suunnitteli utopiaansa jopa lakia, jonka nojalla naisilla olisi yhtäläinen oikeus nauttia kaikista sukupuolista ja kaikista ruumiinosista kuin miehilläkin. Erityisehtona edelliseen kuului kuitenkin, että he antautuisivat kaikille halukkaille. (s. 146). Myös ruoskinnan oli suotavaa yleistyä naisten keskuudessa, sillä yhteiskunnalle tällainen tapa purkaa naisen raakuus oli edullisinta (82).

Markiisin hyveet

Hyvettä Sade ei arvostanut, uskontoa ja uskovaisia hän piti vastenmielisenä. Hyve esiintyi hänelle harhakuvana, loputtomana luonnottomana kuiskintana luonteen (luonnollisia) kiusauksia vastaan (s. 33). Siveys oli Sadelle oire luonnottomuudesta, yksi rappion ensimmäisistä ilmentymistä. Koska Sade ei uskonut kuoleman jälkeiseen elämään, näki hän hyveen hyödyttömänä ja tarkoituksettomana itsekidutuksena, sen sijaan paheen poluilta saattoi joskus poimia myös ruusuja.

Markiisin maailmassa ei ollut muuta vaarallista kuin sääli ja laupeudenteot. Laupeuden ja hyväntekeväisyyden Sade koki ennemminkin korskeuden paheina kuin aitoina sielun hyveinä. Niiden tekopyhä tarkoitus oli kiinnittää mahdollisimman suuri huomio almun antajan ”anteliaisuuteen”. ”Kun kansaeläjäamme vaikuttaa hyveelliseltä, on aivan samantekevää, onko hän sitä vai eikö” (s. 71). Asiaa pahensi, että myös almun saaja joutui nöyryytetyksi. Hänet alistettiin kiitollisuuden velkaan almun antajaa kohtaan, mikä vuorostaan sytytti hänessä vihan hyväntekijäänsä kohtaan.

Markiisille oli tärkeää, ettei hyveestä ylpistytty, ja ennen kaikkea, ettei pahetta kaduttu. Sadelainen hyve oli kaikenlaisten hyveiden tekemättä jättäminen. ”Aina ei voi tehdä paha. Siinä missä meiltä kielletään se nautinto, korvatkaamme tunne pienellä, kirpeällä ilkeydellä: ettemme koskaan tee hyvää.” (s. 42). Kun maan päällä ei ollut mitään niin merkityksetöntä, kuin hyvän tai pahan tekeminen, tuli yksilön kunnioittaa ainoastaan omia mieltymyksiään. Yksilön todellisen herkkyyden Sade suositteli valaisevan vain tämän omia nautintoja, muiden kohtaloihin piti suhtautua tunnottomasti.

Markiisin aikaansaamia mietteitä

Saden näkemyksiä maailmassa olosta ei voi pitää yksinomaan pahoina, kysymys on ennemminkin hyvän ja pahan ristiriitaisesta seoksesta. Osa hänen ehdotuksistaan on jopa suuressa osassa maailmaa toteutunut, esimerkkinä kuoleman rangaistuksen lopettaminen. Avioliittoinstituution arvostus on myös laskemassa. Samoin osa hänen ohjeistaan tasavallan säilyttämiseksi ja siinä elämiseksi on vaikuttanut nykyistenkin päättäjien ja vaikuttajien ajatteluun: 1990-luvun laman aikana Iiro Viinanen esitti tiedotusvälineissä miltei päivittäin markiisin ajatuksen, miten ”ropojen saantiin tottuneet köyhät kieltäytyivät työn teosta”, myös Viinasen ”lääke” ongelmaan oli sisällöltään lähes sama kuin Saden; ”olla jakamatta ensimmäistäkään almuja”. Pentti Linkola on ilmaissut huolensa suomen väkiluvun kasvusta hyvin markiisimaisin sanakääntein. Hänkin on ymmärtänyt ”että aina kun valtion väestö ylittää toimeentuloonsa käytettävissä olevat varat, maa joutuu lamaan”. Linkolan suositus Suomen väkiluvuksi oli muistaakseni miljoona. Ja yleisesti, eikö menestyminen niin politiikassa kuin liike-elämässäkin vaadi häikäilemättömyyttä ja vilpillisyyttä myös oman aikamme moraalittomissa tasavalloissa?

”Filosofia budoarissa” -teosta lukiessa nousee väkisin mieleen ajatus, että Saden tarkoituksena oli yhtä lailla lukijoidensa ärsyttäminen kuin irstauteen yllyttäminenkin. Kenties hän rienasi teksteillään anoppiaan lady Montreulia, jonka ansiosta Sade syyskuun seitsemäntenä 1778 joutui vankilaan (Lely 2004, 32). Onhan teoksen (kirjoitettu vankilassa) ainoa uhri hieman vanhempi rouva ja julmuuksien motiivikin kosto. Neljä vuotta aikaisemmin, kirjoittaessaan lakimiesystävälleen Reinaudille, viittaa Sade itsekin lukijoidensa ärsyttämiseen.

Kirjeessään hän ilmoittaa jättäneensä teoksensa ”Justine” kustantajalleen laitoksena, joka saisi itse paholaisenkin ärsyntyään (Kaskimies 1987. 5).

Vankilassa Sade vietti elämästään yli 20 vuotta, jonka jälkeen hänet siirrettiin ilmeisesti henkisesti täysin terveenä loppu elämäkseen mielisairaalaan. (Airaksinen 1995, 17). Luulisi moisen vanhaa irstailijaakin hieman katkeroittaneen. Kenties juuri kirjoittaminen piti häntä henkisesti kunnossa, sillä ”roolihenkilöihinsä” hänellä oli mahti, jonka ainoana rajana olivat hänen omat oikkunsa ja kekseliäisyytensä. Muutenhan hänen mahdollisuutensa liikkua ja toimia lienevätkin olleet ainakin viimeisten 36 elinvuoden aikana melko lailla rajattuja.

Lähteet

Airaksinen Timo 1995, *Markiisi de Saden filosofia*. Tammer-Paino, Tampere 1995.

Kaskimies Heikki 1970, Esipuhe teokseen: markiisi de Sade: *Justine eli hyveellisen neidon kovat kokemukset*. Gummerus Oy, Jyväskylä 1987.

Lely Gilbert 1949, notes, artikkeliin: markiisi de Sade: Till Madame de Sade. *Psykoanalytisk tid/skrift* 2004:8-9.

Markiisi de Sade 1795, *Filosofia budoaarissa*. Summa, Helsinki 2003.